

Allahverdi Eminov

Mən belə düşünürəm ki, məhəbbət haqqında hər şey deyilmişdir, bu məfhumu yalnız xatirələrdə xatırlamaq olar. Çünki məhəbbət Cana Ruhdan keçir və orqanizmə sirayət edir. Eşqə çevrilənə qədər yaşayır. İllər keçir, insan qocalır, məhəbbət isə yaddaşda sevənin keşiyini çəkir. Bədii ədəbiyyatda, xüsusilə poeziyada əbədləşir, ən əzablı və kədərli simvola çevrilir. Hətta yazıçılar və şairlər əsərini bir də oxuyur, nə yazdıqlarını təkrar oxuyandan sonra hər şeyi anlayır və göz yaşını saxlaya bilmir. Mən A.Kuprinin "Nar bilərlik" hekayəsini oxuyanda müəllifin əlyazması üzərində ağladığına bir daha inandım. Göz yaşları elə-belə vərəqlərə düşməmişdir: Bu fenomenal hissini oyatdığı iztirabdan, faciədən və qəhqəhədən gəlir.

"Nar bilərlik" incə və gözəl əsərdir, məhəbbəti yüksəltmişdir, torpağa, ağacalara, çiçəklərə, nəhayət insanlara xeyirdüa diləmişdir. Hekayənin gücü ondadır ki, məhəbbət gözənilməz hədiyyə kimi

Bir şeirin təəssüratı

meydana çıxmış, həyatın canlılığı və durğunluğunda parlaq işıq saçmışdır. Məhəbbət payız fəslində insan sinirlərinə güclü təsir göstərir, sarı rəngə bələnməmiş bağça - bağlar, qurumuş otlar - yarıpızlar, bülbülünü itirmiş güllər - çiçəklər... insana kədər gətirir və nəhayət xatirəyə dönür.

Mən bu təəssüratı şair Adil Cəmilin "Qala qapısında ağlayan qarı" ("Ədəbiyyat qəzeti", 02.09.2023) şeirini oxuyandan sonra yaşadım. Adil Cəmil poeziyamızda öz yeri olan şairdir və onun haqqında "Sözün Adil Cəmili" monoqrafiyasını qələmə almışam ("Elm və təhsil" nəşriyyatı, 2014, 290 səhifə). Əsərin yazılışından sonra elə düşündüm "hər şeyi" demişəm, hətta xeyli yüngülləşdim də. Amma onu da bildirdim şairin ilhamı sakitliyi, durğunluğu sevmir, məqamında misralar doğulur, şeirə şevrilir. Yanılmamışam. "Qala qapısında ağlayan qarı" şeirinin predmetinin seçilməsi təsadüfi deyil, İçərişəhər, onun giriş qapısı çox-çox tarixdən xəbər verir. Çar generalı Pavel Sisiyanov 1806-cı ilin 08 fevralında Bakıda, Qoşaqaçı (Qalaqapısı) yaxınlığında öldürülmüşdür. İçərişəhərin daşlarında ayaq izləri yaşayır, qızların nakam sevgilərinin intizarlı baxışları donub qalmışdır. Adil Cəmilin "ağlayan qarı" məhəbbətini haçansa itirmişdir, keçmişini həsrətlə xatırlayır.

**Qala qapısında ağlayan qarı,
Bəlkə ağlayırsan öz keçmişinə,
Bəlkə ağlayırsan qız keçmişinə?
Yadına düşübdür qız yaşın sənin,
O yaşdan yol gəlir göz yaşın sənini?**

Bu mənərə şairi suallar qarşısında qoyur: bu qoca, cavanlığını keçmiş illərinə yadigar qoyan qarı bəlkə sevgiyinin ruhunu axtarır, bəlkə tapacağına inamını itirməmişdir?

**Qala qapısında ağlayan qarı,
Bəlkə sevgiyinin ruhu burdadır?**

**Bəlkə hey gördüyün yuxu burdadır?
...Bilmirəm, bilmirəm, ay qarı nənə,
Kimə ağlayırsan, nəyə yanırısan?
Yanığın yoxdursa niyə yanırısan?**

Bu qarı nənə dinib-danışmır, susub qala divarına qısılib, bəlkə bu divarlardan cavab gözləyir: Hanı mənim nakam məhəbbətim, sən ki, bunun şahidisən. İndi o cavan sevgilimin ruhu harada dolayır, bəlkə elə mənim həndəverimdədir? Bu mənərə şairdə əminlik vardır, sanki heç nə olmamışdır.

**Qısılib qalının divarına sən
Özün boğulursan öz "yağışında".
Ay kövrək, ay ipək, a çiçək nənə,
Uzaqdan elə bil qara kölgəsən,
Ay qara çadradə ağbirçək nənə.**

Bu misralar məni çox uzaqlara çəkdi. Aspirant vaxtı (ötən əsrin 70-ci illəri) İçərişəhərdə kirayənişin kimi yaşamışam. Küçələrdə, dalanlarda "qarı nənə"lərlə qarşılaşmışam. Bir dəfə onların birindən soruşdum ki, ay nənə, hər gün səni burada beli bükülü, qara çarşabda görürəm. Kimi gözləyirsən? O, üzünü açdı və mənə baxdı, dedi ki, ay oğul, elə sənin yaşında buradan müharibəyə oğul yola salmışam, gümanımı üzümüşəm, oğlum elə bu yolla qayıdacaq. Mən bu nənənin qarşısında baş əyib onu

bağrıma sıxdım və:
- Nənə, ümidini üzmə, oğlun qayıdacaq - dedim.

**Ağlama, ağlama, bir də ağlama
İçərişəhərin içindən keçən
Gənclik illərinin uzaqlığına.
Sevgi günlərinin yazıqlığına...**

Qoca qarının keçmişdə qalan taleyinə səbəbkar kim olub? Oxucu intizarını müəllif açıqlamalı olur: bu qarı bica yere qala qapısına xatirələrini oyatmaq üçün gəlməmişdir, ata inadkarlığının qurbanı olmuşdur:

**Ağlama, elçisi atangillərdən
Səni "qoparmayan" oğlan üçün sən
Ağlama bu mansır qala dibindən
Səni aparmayan oğlan üçün sən...**

Şair, necə ağlamasın o qarı, sevdidiyi o oğlanın həsrətini yaşayan qarı. Bu, mümkündürmü? Bir bayatıda deyildiyi kimi:

**...İnsafımı ömrün boyu
Gözlərin yaşlı qala.**

Adil Cəmilin bu unikal şeiri hər bir oxucunu keçmişinə qaytarmaya bilərmi?!

11.09.2023